

15-мёш сұл тухать.

КАПКАН

№ 15. СЕНТЯБРЬ
1939 сұл

„Чăваш Коммуна“
хаçат кăларать

Хёвеланьс Украина Хёвеланьс Бело-
русирь халăхсен пурăнăçне пурăнăçсене
хутăлеме чикĕ урай каçма приказ илсен,
сентябрĕн 17-мёшĕнче архиве командир
Еременко юлташ хамăран чикĕ юпине чав-
са кăларса лав сине хуртарий та наступ-
лени тăвакан частьсемпе пĕрле хёвеланьс-
венле турттарса кайма хушнă.
(Хаçатсенчен.)

Сентябрĕн 17-мёшĕнче

ЛАВÇА: — Ыста ситиччен илсе наймалла ну чикĕ юпине?

КРАСНОАРМЕЕЦ: — Партипе правительство йста лартма хушасçĕ, йна эфир саванта
чавса лартăпăр.

Ўирём султан

Саваннипе тухнә куҗсулне шала-шала Ксюша паха ханасене хирёс урамах тухрё.

— Аттеҗём! Аннеҗём! Ўирём сул хушши курман!..

Ксюша ашшёпе амашне сәмах қалама памасәр ыталаса чуптуса илчё те шакәлтатма тытәнчё.

— Эпир хамәр пырасшәнччё сирён пата. Ўирём сул хушши пёр-пёрне курман вёт. Питё хавас эсир килнёшён, питё хавас эсир сыва юлнәшән. Мён тери асап тўсрёр пулы!..

— Мён эсё, Ксюша, апа кёр! Урамрах белорусла каласатән, — терё амашё Ксюшәна, җаннинчен туртса. — Пирён пёр сын урамра белорусла каласса тәнә та, саваншән ултә уйәх хушши тёрмене хупса усрарёс вёт мёскёне!

— Эх, карчәк! — терё апа старикки. — Мён йўтесе тәратән. Совет Союзёнчө кам каласма чарать. Хәт белорусла калас, хәт еврейла — чару сук. Пансем сук.

— Ан ятләрах! — терё карчәк, именсе. — Лере тўссе ирттернисем асран кайман пирки персе ятәм, — терё карчәк, чётренекен пуҗне тәп тытма хәтланса.

Пўртё кёрсен карчәкпа старик хәлхисене саваншәла музыка сасси янратма тытәнчё.

— Астан кунта пан усадьбинчө хәш чух илтёнекен музыка сасси янәраса тәрать? — тёлёнсе ййтрё старик.

— Радио, тессё апа. Сирён сук-и вәл?.. Э-е, җапла җав. Тьфу! Эсир пансен Польшинчө пурәннинеманнә та! — терё хёрё ашшән.

Хёрлө галстук җакнә ача чупса кечё.

— Тәня! — терё апа амашё. — Асуна чёнсе кил-ха! Петруссем патне кайнәччё. „Кукаҗипе кукамай килчёс“ те. Халех таврәнтәр, кала!

— Кукаҗипе кукамай! Манән кукаҗипе кукамай җаксем пуласчё-и? Сыва-и? Эпё Тәня пулатәп. Шкулта — отличница, килте ударница, — хәйпе паллаштарчё Тәня, ватә сынсене ал тытса. — Ну, эп каям-ха.

— Пан хёрё пек шкулта вёренет! — терё карчәк, Тәня җине ашшән пәхса. — Амашё сәнё пур Миҗе султа-ха?

— Саккәрта. Асли хулара вёренет.

— Белорусс ачисене те хулари шкула вёренме илещё-и. апа?

— Илмесёр. Анне, каллех эсё эпир Совет Союзёнчө пурәннинемантән.

— Ай, чёмере! Каллех лерипе аташатәп. Ачусем хут вёренещё. Сана вёрентеймерёмёр эпир.

— Эсир вёрентмен пулсан та, хам вёрентём.

— Хәҗән?

— Тәня суралнә сул. Халё хаҗатсене ыраслисене те, белоруслисене те аванах вулатәп.

— Белорусла? Хаҗат? Хаҗатсем пирён чёлх е те тухасчё-им вара?

— Э-э-э! — терё карчәк, старикне юнаса. — Ху та ман пекех Польшәра тўссе пурәннипе аташса ларан. Ан ман — кунта Совет Союзё!

Тәняпа ашшё таврәнсан каласу тивёслипех хёрсе кайрё. Ваттисем — кунти пурнәс чаплинчен тёлёнещё... Апат җиме ларчёс. Ксюша кәмакаран аш

яшки, сысна ашёпе пёсёрнө пәтә тата тём чухлө хуран кукли кәларса лартрё.

— Эсир, Ксюша, сысна пуснә пулас. Сысна ашне җисе ярсан, җёр тара илнёшён тўлеме мён сутса укҗа тупәр? — терё карчәк, хёрне ўкётлесе.

— Ан култар-ха! — пўлчө апа старикки. — Каллех аташма пусларән. Совет Союзёнчө җёршён кам укҗа тўлет! Кунта пансем сук вёт, пёлетён. Лере пирён пёлтёр хаяр пан җёр укҗи тўлеменшён яла 200 салтак кўрсе тупәсемпе пертерчё. Ял хыпса карё...

Тәня кукашшёпе кукамайшё җине куҗ илмесёр пәхса ларать.

— Шәл сахал-им сан? — ййтрё вәл кукашшёнчен.

— Җавар тулли шәлччө. Виҗсёшнө җамрәк чух раштавла мункун уявёсенчө ўсёрпе җапса ўкерчёс, тепёр виҗсёшнө — салтакра чух командирсем җапса ўкерчёс, вуннәшнө — полицисемпе ытти начальниксем җапса ўкерчёс, ыттисене хыт җәкәр җәмласа хам пётернө. Халё виҗё шәл җесё юлчө, — терё старик ним кулмасәр.

Карчәк тутине аллипе хупласа ўсёрсе илчө те кёрүшёнчен ййтрё.

— Пәҗәрах ыйтасшәнччө — хәймарәм. Сирён икон сук. Хәвәр кәларса хутәр-и?

— Хамәр пулмасан кам тата?

— Пирён пан — ксенз: икон тытса усракансене большевиксем тёрмене хупасчё, тетчө. Чән-и?

Кёрүшө тён пирки Сталинла Конституцире мён каланине әнлантарса парать.

Хёрлө җар пыричен чикё леш енчө пурәннә ялсем Совет власне мён тери юратни җинчен, вёсем хәйсене пансенчен җалакан Хёрлө җара мён тери пысәк хавасләхпа кётсе илни җинчен каласа панә хыҗҗән, старик Сталин сәнне курасшән пүлчө.

— Ак җакә вәл! — терё Тәня, стена җинчө җакәнса тәракан портрета кәартса.

Карчәкпа старик Сталин портречө җине мён тери пысәк хавасләхпа, мён тери пысәк шәнәҗпа пәхса тәнинө курсан, камән чёри хёпёртемё! Вёсем тёттём җинсем пулсан та Сталин җинчен илтнө кәпа мар, апа чёререн юратаччө...

Урамра шавланә сасәсем илтёнсе кайрёс. Ксюша тарланә җүречө кантәкне алшәллипе шәлса илсе:

— Хуларан агитбригада килнө пулмалла. Ара, пирён җитес вәхәтсенчө суйлавсем пусланмалла, — терё.

Кәпа илтсен карчәк сасартәк шуралса кайрё.

— Тәнюна тумлантар! Япалусене пустар! Нүхреп пур-и сирён? Нүхрепе кёрсе ларсан, тупаймёс.

— Эсё ма нүхрепе кёрсе ларасшән?

— Суйлав пусланать терён-җке ху?

— Вара мён?

— Пәшал пеме тытәнёс. Саламатсемпе хөнёс. Ой, пит хытә хөнёс!

Карчәк каланинчен пурте кулса ячёс.

— Каллех иртнипе аташан! — терё старик, апа ўкётлесе. — Җынна култаран.

— Ара, пирён суйлав чух хуларан ялан жан-дармсем килсе туласчё, хәшне тёрмене хупасчё,

хашне хёнесе пётерессё. Суйлав тенё самахран хёрама вёреннё. Уншан мана ан ятларах, пансене ятләр.

— Тискер пансем текех машкалатчёс,—терё старик.—Мён чухлё куссуль юхрё пулё пансенчен асап тусекен хресчен сёрё сине. Куссулёпе йёпетнё ана сине нихасан та тырә пулмасть... Выса

ларатпәр... Тутә пансем Совета хирёс вәрсапа тухма пулеметсемпе тупасем хатёрлетчёс.

— Вёсем пире хирёс вәрсапа тухма хатёрленнё вәхәтра эфир те ахаль ларман. Оборона ёсне кунран-кун, сулран-сул тёреклетсе пытамәр...

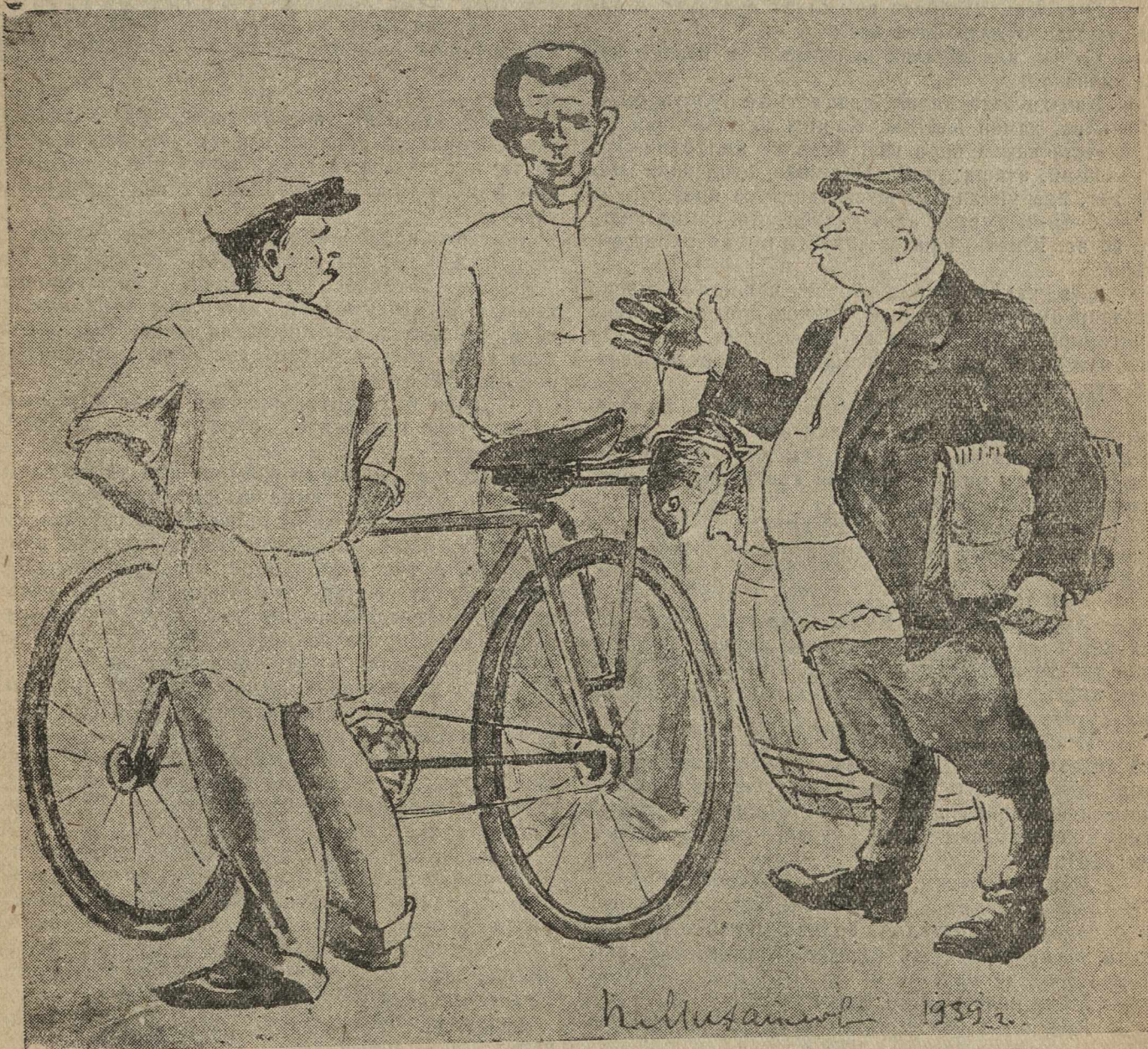
— Сапла кирлё те,—терё старик.

Иван Мучи.

КЎЛЁРЕ ПЁТНИСЕМ

Ишлей районёнчи „Красноармеец“ колхозан пулә кўллине, йёркеллё сыхламан пирки, кәсал татса кайнй. Кўлөре шыв юлман, пуласем таста кайса пётнё. Антонов председатель кўлле тепёр хут пёвессине аса та илмест.

Ўкерчёкё П. Михайлован.

— Ёста илсе каян ку пулла?

— „Красноармеец“ колхозан кўлли хёррине кайса, сав кўлөре пётнё пуласене асанса снес мар-ши тетёл.

ПИРЁН АННЕСЕМ

I

Ывәлэ комиссине тухса кайсанах, вәл темиҫе тәслә тутла ҫимёссем хатәрлеме тытәнчә. Кама-кара хаймапа вартан купаста кукли, вир кәрпипе хатәрленә каван пәтти, ҫамарта хәпартни, тем те, тем те—така яшки те, хур ури те пиҫет.

— Мән пит хатәрленетән?—терә аһа, кӯршәрен пәр арам шыв асма қаҫсан.

— Паян ман пыҫак хәна пулать, ҫавна кәте-тәп,—тесе тавәрчә вәл.

— Ҫынни пит чапләскер-им вара, ҫав тәрлә чыспах хатәрленсе тәрәтән?—ыйтрә кӯршә арамә.

— Чаплә пулмасәр. Хәрлә салтак—вот кам!

— Э-е, леш, хәтәрсен ачи килет пуль-ха? А-а-ла, чыслас пулать әнтә аһа!

— Ҫу-ук, вәл кәҫалах килеймест-ха, пәлтәр кә-на кайнә та.

— Кам-ха тата аһа? Каламасть те пулать әнтә.

— Ара, хамән ывәләм, Киркка...

— Аста кайнә вара вәл, әнер те килтехчә-ске?

— И-ий, аташатән әс. Паян вәл комиссине кай-нә вәт, аһа унтан Хәрлә салтак туса яраҫсә.

— Э-ей-й, турран кәна килтәр. Ав, кампа кала-ҫатән әс. Юрать, юрать. Хәнусем нумай пулаҫсә-и вара?

— Ҫав, хамәр хәрпе кәрәве чәннә те... әсир қаҫатәр пуль тата. Ашшә колхоз председателәпе бригадира арамәсемпех илсе килетәп, терә. Ҫа-вән чул ҫитет терәмәр паянләха, ыттисене асат-нә чух чәнәпәр.

— Хей, ҫитмесәр. Кайран ака унта... Э, юрә-ха, кайса хатәрленем-ха әппин әпә те.

Вара Киркка килсе кәчә. Темәнле, аһланмалла мар курәнатә уһан пичә—ни савәннине, ни хур-ланнине пәлейместән.

— Ну, мәнле?—терә тӯрех амәшә.

— Савән, анне! Комиссине кәрсә тухрам,—терә Киркка.

— Мән терәс вара?

— Хурлансан та... Кунта Кирккан татах те-мәскер каламалли пурччә, анчах амәшә, „хурлан-сан та“ тенә сәмаха илтсен, „Ман ывәла та ил-нех иккен“ тенә шухәшпа хавхаланса, хай калаҫ-ма пуҫларә.

— И-ий-й, уһшән хурланас-и-ха вара, ку куна хәҫантанпа кәтсе тәрәтпәр та,—тесе такәртатса карә вәл.—Юрать, юрать, ачам! Ҫәршыв умәнче намәса юлмарән... Ҫиччас, әпә нӯхрепрең ҫу илсе кәрем-ха. Хәнасем килес пулсан, сәрана кәмака-на лартнәччә.

— Мәнле хәнасем, анне?—терә Киркка.

— Вара, аппуа йысу килетпәр терәс. Асу председателәпе бригадира арамәсемпех илсе килет, тата хамәр кӯршәсем қаҫаҫсә. Асту вәсене, сун-тәхра әрех те пур.

— Мәне пәлтерет ку, анне?

— Ара, мәне пәлтересси, сана чыслас тетпәр-ске.

— Мән йәркепе?

— Э-ей-й, калаҫса тәр тата... Әсир хәвәрлах тәвасшән. Ывәла салтака парәп иккен те—пәртак та савәнмасан!

— Иртерех, анне. Санән тәккаланни те ахалех...

— Мән тәккаланасси пур унта? Ҫав, кәшт...

— Ҫук, ан аташ, анне! Мана хәварнә.

— Мә-ән?

— Куҫра трахом пур терәс.

— Трахом! Ҫав япаларан әс халә те тасалса ҫитеймен-и? Итле-ха әсә: чән-и ку, суя-и?

— Сана кам суять.

— Вәт, ме сана... Мән чул каларәм әп: ҫав трахпункта ҫүресех пулать санән, терәм, пульни-цана тәташрах кай, теттәм. А вәл ялан пәрәннә иккен... Пәх-халь, әпә ун ҫине шанса, паян мән кәна хатәрлемерәм пуль. Ывәла хисеплә Хәрлә Ҫар әретне хисепләрех асатас тетпәр. Хәнасем чәнәтпәр тата, хамәр та ҫав... Пустуй, пустуй... Ёмәр курман намәса кәтартрә. Тьфу, намәсәр! Ав, мәншән савәнма хушатән әс мана, трахом патши!..

II

Амәшә аһа паян тахсанах кәтет. Вәл тухса кай-санах ашаланса ҫүремә пуҫларә те аш-чикне халә те пусараймасть. „Ах, мәнле-ши әнтә: илчәс-ши, илмерәс-ши?“—тесе, тем пекех пәшәрханса тәрәтә.

Кәнтәрла иртнәренпе икә сехет ҫитет. Вәл ҫук та ҫук. Амәшә, аһа ниҫтан кәтсе илеймесәр, әнтә темтепәр хатәрлесе тултарчә. Ҫавә, ҫамарти, темиҫе тәслә ҫимәсрен хатәрленә пӯремечә, ку-каль, ҫамарта хәпартни, автан яшки, пыллә сәра, таса әрех—пурте, пурте вәл килсе кәрсенех кә-реке илемә пулмалла.

— Ҫакән чула ҫитсе халччен намәс кәтартмарә те-ха,—тесе мәкәртатса ҫүрет вәл.—Паян мәнле пулә әнтә...

Тәрәссипе, ун пирки вәл ним чул та иккәленсе тәмасть, хай ывәлә ҫине пыҫак шанәс хуратә.

Вара тем пекех хавасланнә Иван ҫутәлса кил-се кәчә. Амәшә, ун ҫинче ҫутәлса уҫалакан хавас-ләха курса, тӯссе тәраймарә, куҫ хӯринче шәрҫа-ланнә йәлтәр-йәлтәр тумламәсене тутәр вәсәпе шәлса типетәсшән пулчә тата нӯрленнә сәмсине нәшт-нәшт турткаласа илчә.

— Анне,—терә Иван,—әсә ҫемҫелнә кәмәлна кәтартма хатәрленен пулас. Хурланма кирлә мар уһшән. Әпә хам ҫунатлантәм ака,—вәсме хатәр-ленетәп! Савәнәс вәт!

— Мәнле, илчәс-им, ывәләм, илчәс-им... Ух-х, Иван, Иван... Куҫәсене паҫәр тутәр вәсәпе ҫәс шәлакан амәшә халь, сылтәм еһәпе пәшкәнерех, саппун аркин хәрах вәсәне ярса илчә.

— Анне, мәншән хурланан вара, ма йәретән?—терә аптәраса ўкнә Иван. Амәшне вәл хай кайнә-шән хурланатә тесе аһланчә.—Әпә вәрҫа каймас-тәп вәт, вилме мар, вәренме ҫәс, шула каятәп.

— Мәнле шула тата? Сана илмерәс-им?—терә амәшә, труках йәме чарәнса.—Ма каламастан? Ара, комиссине кәнә вәт-ха әсә паян?

— Ну, кәнә,—терә Иван, урәх сәмах тупайма-сәр.

— Илчәс-и вара сана салтака? Ну, илчәс-и?

— Салтака илмәсә, анне, Хәр...

— Тьфу! Әпә—ку каятех әнтә, тесе савәнса, хәпәртесе тәрәтәп, вәл пур—хәр, хәр... Мән тә-ван халь хәрпе—салтака каймалла чухне!

— Акä ёнтё, ёпё „хёр“ темерём-ске...

— Мёнле темерён, терён сав! Салтакран юлам та авланса ярам терён-им. Унтаг юлакана халь кам хёр парё! Кам хёрё пырё!

— Мён аташатён эсё, анне? Авланасси синчен сймах та чёнмен вёт ёп. Халь ман вйхйтём та сук.

— Таста, сётёрёнсе суре ме каястетён-им тата?

— Фу-ти, таста кёрсе карё те йнланаймасть: ара, Хёрлё Сара каятйп.

— Тьфу! пёрре илмецё, тет, тепре — каятйп. Мён-ле эс?

— Ара, салтака илмецё халь, терём ёп. Хёрлё Сара илчёс, теме тытйнтём та, эсё, мана каласа пётерме памасйр, йна „хёр“ тесе йнлантён.

— Мёнле шула каяп, терён тата ху?

— Шула сав, Хёрлё Сар саншён шул мар-им?

— Ну, юрё, лар! Мур пёлсе пётерет-им сире: ёлэк-салтака, тетчёс, халь — Хёрлё Сар вйн. Ёпё юриех, эс каясса пёлсе, акй чйх пусрём, сймарта пёсертём, тахсанах хатёрлесе хунй шйрттана суй-серён кйлартём. Сунтйхра леш те пур, пёр сур литрне хамах кайса илтём. Пуринчен малган хам хйна тйвас терём-ха сана. Атту унта колхоз хатёрленсе тйрать тет-ха.

Амйшё Ивана кйлёнчех хйна тума тытйнчё.

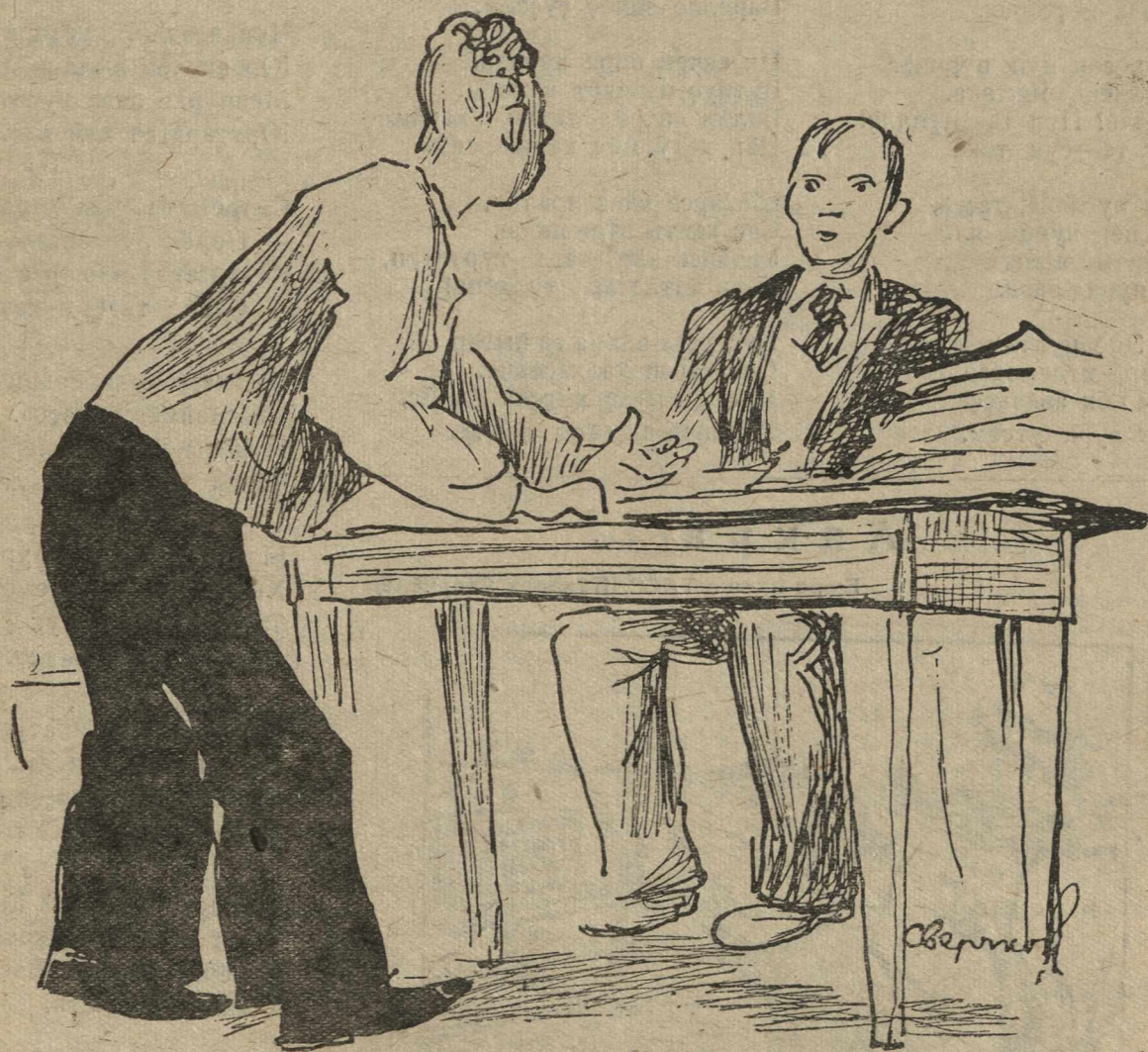
— Анне, эсё пасйр мёншён йёрсе ятён-ха, — терё Иван, чйх тукмаккине вилкйпа илсе, — ху хё-пёртенё пек каласатён?

— Савйннипе, ачам, савйннипе... Анне чёри савйн пек вёт вйл — хурлансан та йёрет, савйнни-пе те.

Яккупа пёр тйван.

РЕВИЗИРЕ

Н. Сверчков укёрчёкё.

— Ёста сирён оправдательнй документсем?

— Утиль-сырьё пухакан илсе кайнй.

Кёлпук мучи калавё

(СЫПАК)

Майсем тулли шайкаравля
Кафар пуслә утсемпе
Ситрәс лапсаркка сұхалла
Хаяр куслә казаксем.

Киленте сұрет автан-и,
Какалат-и шура хур,—
Сәсә вырәнне наганё
Сумәнче казакан пур.

Хай күртсе парать. Пәсерёр!
Уншан хатёрлёр тукмак!
Пуҫ чиксе хресчен сұретёр!
Саван пек иккен казак.

Нихаҫан курайман урә.
Яланах ханша, эрех.
Ўхәретчә ўсёр юрә
Урам тарәх вәсәсәрех.

Кәлтума вәсен пуп пурччә.
Кашта сұлләш. Яштака.
Мировойччә! Пуп так пупччә!
Пёр сиет те—сук така.

Палханма пусланә, теҫсә,
Пирәнне пёр күршә ял.
Ўкәте күртме яраҫсә
Саванта пупа паян.

Хушрәс. Әпә пултәм лавҫа.
Самал мар—итлемесен.
Сәленсем пек авһаҫсә
Атар пек хура утсем.

Пёр пәччен сәсә шайҫмаләх
Тупаннә суна пупа.
Пашкаса ларать сұхалла
Упа тирлә тәләппа.

Каҫ та пулчә. Сарә уйәх
Тин пусларә хәпарма.
Хысала юлать ял уйә.
Малалла каять вәрман.

Шәп кәна. Таҫта пёр ўхә
Суйәхни илтәнкелет.
Сәхремет кунта! Чун тухә.
Тем те пур тар? Кам пәлет?

Каялла чакса сасартәк
Хартләтаҫсә лашасем.
Сывламасәр әпә лартәм,
Вирелле тәчәс сұҫсем.

Ик енчен пире хупланә
Вутпуҫси пекех куҫсем.
Виләм ситрә,—тетәп,—манән.
Пёр кәтү мән кашкәрсем.

Шәхәрсә кәна яратәп,
Сас каять вәрманәпә.
Уртәнса карт-карт туртатәп,—
Хәтә татәлтәр тилхепә!

Куҫ уҫса пәхма та йывәр.
Сил сасси хәлхасенчә.
Иртрә йывәс хыҫҫан йывәс,
Куранчә ял сәрт сичнә.

Чарәнатәп. Хуйхә тупрам,
Ўксә юлнә манән пуп.
Чарәнмасәр пиләк сұхрәм
Кайнә әпә. Кай та туп!

Каялла әп чуптаратәп.
Вәрмана кәрсә ситсен,
Ёнерхи сәрте куратәп
Хырамләхсем-пыршәсем.

Шпорлә мәшәр атә юлнә,
Ашәнчә пуп урисем.
Шәмәсем. Хәрес. Йур юнлә.
Тәләпән татәккисем.

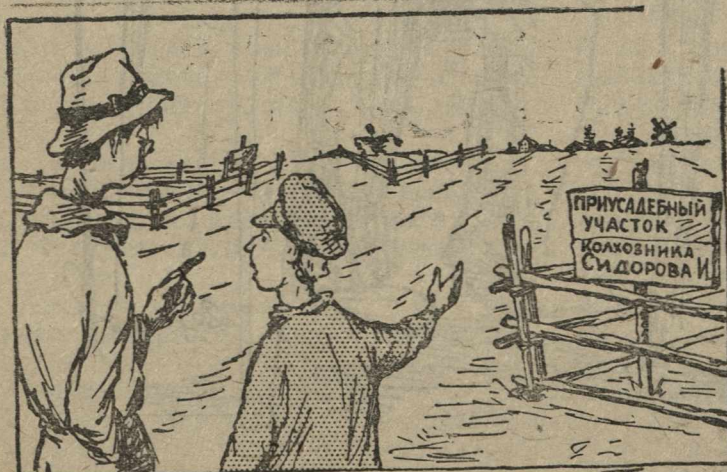
Чупкалатәп, пустаратәп
Юр сичнен шәла-шәла,
Мәнпурне лава хуратәп,
Юрттаратәп хам яла.

Ситрәм те анма хәратәп.
— Пирән пуп аҫта?—тесен,
Кәтартатәп мәшәр атә:
— Сичнә,—тетәп,—кашкәрсем.

Казаксем сана ёненмәс,
Ўкәтлеймән калаҫса.
Пушәпа вәтсе хәнерәс,
Тапса хупрәс сив лаҫса.

Аякра

Бюро-клише ТАСС (Бөдарев ўкерчәкә).

Килнә сын:—Мәншән сирән пахчасем ялтан
пит инсә пулнә?
—А кунта колхозан самәй лайәх сәрә.

Ыратать суранлә сұрам,
Хыт ислетнә, киремет.
Тулалла пәхма сук сұрак.
Сәралтатрә пулемет.

Тем пулать? Ухлатрә тупә.
Ут таканә сассисем.
Ман умра ыртаҫсә пупән
Сұҫсәсем те аттисем.

Кәнтәрла иртет-и? Каҫ-и?
Вәхәт вәрәм туйәнәтә.
Сәмәрет такамә. Лаҫан
Аләкә яр уҫалатә.

—Тух кунтан! Вилмен-и әсә?
Хәрлисем ялта. Ә-ей!—
Әпә тухасса кәтмесәр
Килчә-кәчә Уртемей.

Чапта айёнче

Пёрре манан Канааш станцине каймалла пулчѐ. Нимпе те тухса каяймастӓп. Автовокзала ик-виѐ хут пырса пӓхрӓм. Ялан билетсене сутса пѐтернѐ вӓхӓта тѐл лекрѐм. Малалла кѐтме вӓхӓт сук, манан сав кун Канааша ситмеллех. Унсӓрӓн ѐс тухмасть. „Сул сине тухса пӓхам-ха, Кам та пулсан лартса каймѐ-и“, тесе утрӓм.

Пыратӓп сулпала. Пѐр кавак шѐлепке тӓхӓннӓ хѐрарӓма хуса ситрѐм.

— Ырӓ сул пултӓр!—тесе сӓмах хушрӓм.

— Сулѐ пит ырах мар сав, юлташ—терѐ хѐрарӓм, ман сине пӓхса.

— Ырӓ-ске, чул сарнӓ. Пӓх-ха! Силтен тата гудронпа якатнӓ, терѐм.

— Эпѐ сулне хурласа каламастӓп. Ним сине ларса кайма сук. Савӓнпа,—терѐ хѐрарӓм.

— Эпѐ те сав ларса кайман пирки аптӓраса, сул сине кам та пулин лартса каймѐ-и тесе тухрӓм та. Тепле ѐнтѐ?—терѐм.

— Эсир те Канааша-и?

— Канааша сав.

— Апла пулсан пирѐн сул пѐрле,—терѐ хѐрарӓм.

Хѐрарӓмпа юнашар утатпӓр. Кайсан-кайсан тепѐр арсынна хуса ситрѐмѐр. Ку та Канааша кайма тухнӓскер.

Ак пѐр чӓпта тиенѐ машина тѐрлеттерсе хуса ситрѐ. Ун сине икѐ сын ларса пырассѐ. Хѐвел пѐсересрен-иккѐшѐ те чӓпта витѐннѐ.

— Юлташ шофер! Лартса кай-ха пире те!—тесе кӓшкӓртӓм.

Шофер ман сасса те илтрѐ, те илтмерѐ, тѐрлеттерсе иртсе кайрѐ. Машина хысѐнчен тусан сѐс сѐкленсе юлчѐ.

Каллех утатпӓр. Кайсан-кайсан тепѐр чӓпта тиенѐ машина хуса ситрѐ. Ку вашлаттарса иртсе каймарѐ. Пирѐн тѐле ситсен майѐпен кайма пусларѐ. Шоферѐ кабинкӓ чӓречинчен пусне кӓларса пӓхрѐ.

— Юлташ шофер, лартса кай пире,—терѐм, алла сӓлелле сѐкленсе.

Машина чарӓнчѐ.

— Ларӓр! Анчах сынсен кусне ан курӓнӓр,—терѐ шофер.

— Мѐнле ан курӓнӓр? Эпир вѐт темѐскерле пытанса сӓурекенсем мар. Лартса кайнӓшӓн укса тӓлетпѐр,—терѐм тѐлѐнсе.

— Укси вӓл—укса. Контролер курсан сире мар, мана штрафлама пултарать,—терѐ шофер, ѐнсине хысса.

Эпѐ, малтан иртсе кайнӓ машина сине сынсем мѐншѐн чӓпта витѐнсе пынине чухласа илтѐм. Вѐсем сын кусне курӓнасшӓн мар иккен чӓпта айѐнче ларса пырассѐ. Ак тамаша.

Машина сине улӓхса лартӓмӓр.

— Витѐнѐр чӓпта. Хѐвел пѐсересрен те, сынсен кусне курӓнамсран та аван,—терѐ шофер.

— Эпир хатѐр!—терѐм шофере.

Машина тапранса кайрѐ. Телеграф юписем сѐс хысӓлалла вѐлтлетсе юлассѐ. Эпир чӓпта айѐнчеларса пыратпӓр.

Кайсан-кайсан машина чарӓнчѐ. Шофер кабинкӓран тухрѐ. Эпир чӓпта айѐнчен пуссене кӓларса пӓхрӓмӓр. Пѐр ял вѐсѐнче тӓратпӓр.

— Тӓлѐр укса,—терѐ шофер.

Укса кӓларса патӓмӓр.

— Халѐ ѐнтѐ Канааша ситмесѐр пусӓрсене ан кӓтартӓр,—терѐ шофер, эпир панӓ червонѐсене кӓкӓрѐ сине кѐсийине тѐркелесе чиксе. Унтан кабинкӓна кѐрсе ларчѐ те малалла тѐрлеттерчѐ.

Кашни ял патне ситмессерей шофер машинине чарать те:

— Астӓвӓр, яла кѐретпѐр. Пусӓрсене ан кӓтартӓр,—тесе асӓрхаттарать.

— Ах, пӓчӓ та ку чӓпта айѐнчеларса пырасси,—тесе тарӓхат хѐрарӓм.

— Сынсем хѐвелпе пиѐсрен пуссем тѐлне зонтытса сӓурессѐ. Эпир чӓпта витѐнсе пыратпӓр. Пӓчӓ пулсан та тӓс, ан шарла,—тетѐн хѐрарӓма лӓплантарса.

Хѐрарӓм шӓпланать. Ашша пиѐнипе хӓвӓрт хӓвӓрт сывлатъ. Эпѐ те унтан кая мар ашша пиѐнѐ. Шапӓртатса тар юхатъ. Сывлӓш пӓлѐнсе ларать. Чӓптана кӓшт усса пуса кӓларса сывлатӓп та, каллех чӓпта айне.

Сапла пынӓ сѐртех машина тӓн чарӓнсаларчѐ.

— Анӓр! Канааша ситрѐмѐр!—тесе кӓшкӓрчѐ шофер, кабинкӓран пусне кӓларса.

Пус сине чӓптасене сирсе пӓхрӓмӓр.

— Ара, ситмен-ске-ха,—терѐ хѐрарӓм.

— Каланӓ сире „анӓр“ тесе. Анӓр! Канааша кѐме юрамасть, силенсе кӓшкӓрчѐ шофер.

Мѐн тӓвас тетѐн. Вӓл—машина хуѐи. Итлерѐмѐр. Анса юлтӓмӓр. Машина ним тиесе килмен нек малалла пѐрхѐнчѐ. Пире тусан айне туса хӓварчѐ.

Эпир пѐр километр сӓрӓ сӓуран утса Канааша ситрѐмѐр.

— Ку халъ аван шофер лекрѐ. Хӓшѐсем виѐсухрӓм ситермесѐр антарса хӓварассѐ,—тесе утӓть хѐрарӓм.

Канааша ситсен столовӓя апатланма кѐтѐмѐр. Пӓхатпӓр: пире чӓпта айѐнчелартса пынӓ шофер та унта. Умѐнче сӓур литр ларать. Виѐ тарелкӓран апат хатѐрлеттернѐ. Пирѐн сине пӓхмасть хӓй. Паллами пулатъ. Эпир чӓпта айѐнчеларса пырсан та, суккӓрланман-ха. Куратпӓр.

Апатланнӓ хыссӓн тӓрех сав шофер сине милицине пѐлтерме кайрӓмӓр. Начальник пирѐн сине чӓр пӓхрѐ те:

— Кунта шофер сѐс мар, эсир те айӓплӓ,—тесе хучѐ.

Эпир ѐнсесене хысса, пѐр пѐрин сине пӓхса илтѐмѐр.

Данилов-Чалдун

Салтав

— Эсё производствара Ивановпа ймартса ёсле-
тён мар-и?

— Унпа-ске. Ма вара?

— Апла пулсан мёшёлтетсе ёсleme юрамё. Ав,
Иванов хайён заданине тултарас тёлёшне сантан
мала кайнй.

— Мала кайнй? Ара, вёл эпё ёсlemесёр тәнй
вэхатра мала кайса тәнй-ске. Эпё те ун пек сине
тёрса ёсленё пулсан, мала тухасси темлеччё-ха?

Прогул тунйшан

— Пирён хваттер шутсёр хўхём: 4 пўлёмлё,
телефон та водопровод та пур. Апла пулин те
унта пуранма пире май сук.

— Ма тата?

— Хваттертен кйларса ямалла тунй.

Кивё сын

— Паян пирён лавкана сёнё продавец килнё.
— Сёнё? Хаш енчен илсен сёнё вёл? Пётёмпех
кивё.

— Ма кивё?

— Кунта киличчен урэх лавкара ёсленё чухне
растрата туса ятне пяснй сынна астан сёнё сын
теме пулать.

Медицинйари сёнё япала

Мана тухтёрсем хамйн веса чакарма Ессентукири
курорта кайса сывалма хушрёс.

— Унта ситиех кайма кирлех-ши вара? Акй эпё
хамйн веса килтех чакарса хутам.

— Мёнле вара?

— Отчет туса патам. Отчет хыссян учрежде-
нири весам пётёмпех пётсе ларчё.

— Пёрмай манран колхозсенче хёллене ха-
тёрленес ёсsem мёнле пыни сынчен ыйтассё,—
астан пёлме пултаратп эпё: телефон иккёмёш
уйах ёсlemест те...

Ю. Левченко ўкерчёкё,

Бюро-клише ТАСС.

Хальхи ачасем

— Ку ачасем пёртте шарламассё-ске сирён?

— Каккуй шарламассё, анчах пёри уласа илчё
халь.

— Ма!

— Асли кёсённини: эсё ситёнсен Хёрлё Сара
кайймйн, тенё.

Роль

Хайсёsem 7 сул вёренессё те урэх вёренмесёрах
хайсем пёлмен ёсе кёресшён учрежденисем тёрх
сётёрёense сўрессё.

— Мана колхоз театрне артиста илмёр-ши?

— Эсё мёнле рольсем вылянй халиччен?

— Эпё-и? Курса ларакансен рольне ытларах
вылянй.

Лаша мыскари

Сёнтёр районёнчи „Крестьянская газета“ кол-
хозра тёракан Матвеев Захар иртнё султа 30 ёс-
кунё, кйсал 13 ёскунё тунй (Т. Иванё).

Арёмё:—Захар, колхоза ёсleme тухма чёнсе
кайрёс. Каятйн-и?

Захар:—Каймастйп.—Чёнекенне: „Захарйн варё
ыратать“ тесе кала.

Ача (Кёнеке вуласа ларать): „Пирён лашан
мыскари пур, пёр чйхймласан, ним тусан та
каясшйн мар вара: пушне силлет, тапать, шйма-
рать, тулхйрать, тем те туса пётерет“...

Захар: Эсё, ачам, вулама урэх сёре кай. Лаша
мыскари сынчен вуласа ларнине юратмастйп эпё.

Амсанакан

— Пирён Сёнтёр районёнчи Шатракасси вулав
сурчён пуслйхё Ельников юлташ илемлё литера-
турй кёнекисем ыйтакана: „Хён-хур айёнче“ кё-
некесёр пушне нимён те сук—тесе ларать.

— Пирён апла мар. „Сук“ тесе каламасть.

— Пиреччё ун пек избач.

— Амсанма ан васка-ха. Вулав суртне пымасть
вёл, савйппа „сук“ тесе ларнине те илтейместпёр.

Хёле хатёр мар

— Хёл умён форточкйна ма замаскйпах шйлса
лартнй эсир?

— Мёншён тесен пире вёл кирлё мар.

— Ма?

— Форточкйсарах тулти усй сывлаш пёрене
хушйкёсенчен кёрсе тйрать.

Пушар тухсан

—Лешкас сунаты! Аста пушар пички?

— Пушар пичкине арйму хйяр тйварлама илсе
кайнйччё!

СУЯ ОТЧЕТ ПИРКИ

Н. К. Сверчков үкерчөкө.

— Ак пәх-халё—санан суюўксе юлчө!
— А, вәл манан мар, Иванован суйи.

Вёра та вёра, тесёе. Кам вёл вёра? Нумай кирлё-ши вёра ятне илтме? Эпё пёрре,—ача чухне, паллах,—кўршёсен йёппине саклатса тухрам та саканшан мана виёе сул „йёп вёри“ тесе майшкёларёе. Вёра пулать, тем пысёкёш магазина пёр хёрамасёр саратса тухать, мана сав хёракала-са вёрланё йёпшёнех:—вёра!—терёе. Акё карлёк шинче кёпе супанё выртать. Тепёр кўршё ачи кёнеке илме касать те, чунё унан чётай-масть, сав супанё илсе чикет-чикетех. Ку та вёра, мёншён тесен: вёл ёна ыйтмасёр илнё. Пёр 20 пус укёса сёе хёстерсе тух, эсё унпа лавкана кайса канихвет иличчен—вёра пулса та тёна. Паллах,—эсир мана ан ятлёр,—эпё вёсене таса ёе тавакансем вёрёне картмасть. Сапах та эпё, вёсем шинчен темён чул тарёхса каласан та, вёсем шинчен мар, урёххи шинчен, сёне пусёе те, тесёе те, пёрте-пёр каласан, пётёмпех урёх майлё кё-мёл-йёлапа сурасённё вёра шинчен каласа парас-шан. Вёл сын нихёсан та сынна усал туман, ыйтмасёр ёмёрне пёр япала илмен, ун пеккисене вёл хай вёрёна, ятланё, аса кўртме тёрёшнё. Хай ларакан сётел шинчен, тепёр сётел хёсёе лараканни мён те пулин,—калёпёр, типётмелли,—ыйтмасёр илсен, вёл кўренме пёхнё, „ыйтмасёр илни вёл вёрлани пулать“, тесе сиччас пёрер минутлё „лекци“ вуласа панё.

„Чумаков, Аврам Карпович“—тесе сырнё ун ячёе хатёрленё „Ёе кёеки“ сине. Сапла вара, вёл Ёе кёеки илнё. Сакан хёсёан Аврам Карпович прогул тавасран сав тери хёракан, кашни ирхине сичё сехетре тёрса тумланакан пулнё. Сине-пусёе майлакаланё хёсёан, хёрёмне кёп-кёп хыпкаланё та часрах ёе тухса шёвённё. Сул шинче ёста мён-ле сехет пур, вёл пурне те кёре-кёре пёхнё. „Ах, вёхёт иртмерё-ши? Ах, вёхёт ситмерё-ши?“—тенё шиклёх унан сёан-сурёмне сўсентерсе сёрёл-таттарнё. Хай ёслекен сёре ситсен, вёл унта ёрёх-сех кёрсе кайнё, часрах сехет сине пёхса илнё. Вёл ситсе кёне сёре сехет йёпписем яланах сак-кёр шинче пулнё, сакна курсан тин вара чунё лёпланнё ун.

Заняти тёххёрта пусланаси шинчен кунта калас та мар пуль. Вёл сак вёхёт ситиччен, темле васка-малла ёе пулсан та, нимён те тытса пёхман. Ун вёрёне вара, тёххёртан пусласа кёнтёрла иртсе таватё сехет ситиччен пёр минутне те ахаль сая ямён. Ёе пусланасса унан пўрнисем кётсех тёна, мёншён тесен: сехет сёппине „пёрре, иккё“ тесе шутласа кайман вёл, сёппассерен пёрер пўрне хутлатнё. Юлашкинчен хутланакан пўрни сылтём аллинчи ятсёр пўрни пулсан, вёл вара сёра уёсине кёсийинчен кёларнё та хай сёмёнче ларакан шкапне шалтёртатарса уёса янё.

Вёл пёр пысёк мар учрежденире аслё бухгал-тер пулса ёсленё. Унан шкапёе темёе дело купаланса вёртнё. Сётел хушшине кёрсе лариччен, вёл сав делосене пётратса пёр сехет ирттернё. Кун хёсёан вёсене тепёр хут майлаштарса хума тата сур сехет кайнё. „Тирпейлёхе юрататёп эп“—тенё вёл. Саванпа та хайён шкапне йёркене кўртме хёшпёр чухне тепёр 30 минутне те хёр-хенмен.

Сапла вунё-вунпёр сехет ситнё. Вёл сётел сунтёхне уёса алла ручка тытнё. Сёрма хатёр. Анчах бухгалтер тени нихёсан та шёп таса хут сине сёрмасть. Бухгалтер сёрмалли хут темёе тёрлё формёсемлё графасемпе пулассине вёл ал-лине ручка тытсан тин аса илнё. Вара ларнё сёр-тен тёрса шкапне тепёр хут уёса пёр папка илич-чен пёр пилёк минутне ирттернё. Саван пек формёсемлё хут сине цифрёсем сёрмалла, сёрсан-сёрсан шут шинче шутласа итогсем тумалла. Сак тёле ситсен, унан татах вёрёненчен тёрса шкапран шут илмелле пулнё.

Ялан пёр страница сине сёрса лараймасть. Бухгалтер, тепёр чухне, пёр страница сине пёр цифра е иккё-виёе анчах лартать. Акё, хайхи, кунта типётмелли кирлё. Унан татах вёрёнтан тёрас пулать. Ёнер шкапа хурса хёварнё пресс сётел сине тухса вёртиччен сехетён вёрам йёп-пи тепёр пилёк минут шёвённё.

Халь ёнтё пурте ситнё темелле. Лармалла та канлёе кёна ёсёеме тытёнамалла. Анчах, сук та сук, унан пёр ыйту сиксе тухать те кабинета кайса каласмалла пулать. Унта вёл тётёшах хай ёслекен учрежденин кулленхи ыйтёвёсемпе сыхан-нё сынна тёрл пулнё. Вара вёл унпа килёнсе кай-сах каласса ларнё. Сапла вёхёт иртнё. Сехет вуниккё сёппё. Халь ёнтё вёл, сёмах мёнле тарён ыйту сине кёне пулсан та, текех каласса ларман, мёншён тесен апата тытёнамалла пулнё. Прогул тавасран сехёрленсе, вёл хваттерне е столовёя кай-са сёмен, канцеляринчех, хай сётелё хушшинчех апатланё. Шёп кёна 12 сехетре тытёна 50 ми-нут хушши нёста хускалмасёр, сехете пёха-пёха сёсе ларнё вёл. Ёе вёхётёнчи канлё сехечё те сав сёе пулнё унан, ытти сехетсенче пёрре те тёк ларни пулман. Апат вёхётёнчи тепёр вунё минут-не хёрёмне сёркелесе, каркаланса, шёв ёсёе ирт-тернё. Вара унан сулахай аллинчи кача пўрни хутланё, мёншён тесен сехет пёрре сёппё.

Шут шинче туртма сав тери юратнё вёл, бухгал-тери ёсёе те савёншёнах тытённё. Радио итёеме тытёнсан, вёл шут илсех ларнё. Унта паракан хыпарсенче мёнле кёна цифра илтёнет, вёл пурне те шут сине туртса пынё. Хасатсене те вёл мён те пулсан пёлес тесё мар, мёнле те пулин ытла-рах, пысёкрах цифрёсем тёл пулса пулмё-ши тесе сёе пёхкаласа ларнё. Саван пек пустарённё цифра-сенчен унан кун касиччен вуншар, сёрёмшер пин-лё цифра пулса тёна. Вёл вара сав цифрёпа тем те хётланнё: пайлавё, хутланё, хушнё, кёларнё.

Сапла иртсе пынё Аврам Карповичё ёе кунё-сем. Тепёр чухне вёл делосемпе айланса та саван пек цифрэсене пустарсах кун касса кайнё.

Паллах ёнтё, учрежденинче сўлёрех тёракан пус мёскер тавать, ёна пёхёна тёракансем те унан йёлисене ўкерме пёхасёе, вёсем те унан леккипе каясёе.

Султалёк пусланёранпа 6 уйёх иртнё. Укёа-тен-кё органёсем сур сулшён отчет тёратма ыйтнё. Аврам Карпович лёпка пулнё, отчет тёратмалла тесе пёлханса ўкмен. Мёнех вара, хучёсем мён-ле вёртсан та вёсене хупласа тёракан папкасем

кашни кун тирлее кёрсе пырассё, документсемпе счетсене аста кирлэ сёре сырса пыман тейёпёр,—пёрер уйах ларсан, кәна та йёркене кўртме пулать!

Сапах та Аврам Карпович кабинета кенё.

—Нумай ларма тивет,—тенё вәл хайёнчен те аслә пусләхне.—Кәнтәр сүтипе кәна ёлкёрей-местпёр, лампапа та лармалла пулать.

Администраци вёсене сийёнчен укса хушса пама килёшнё.

Сакәнтах Аврам Карпович отчетпа ларакансене кашни кун печенипе кофе парса пыма ыйтнә.

—Ларсан, ларсан, тута-савара йёпетсе илме кирлэ вёт,—тенё вәл.

Отчетне сёс часрах ёлкёртёр, парәпәр,—тенё апа пусләх.—Атту счёта хупса лартёс тата.

Вара пёчёксё бухгалтери отчет хатёрлеме тытәннә, счетоводсем кашни кун печенипе кофе ёшнё; тем те, тем те хәтланса ларнә вёсем. Пёр-ик эрне ёслесен, вёсене хай хушса памалли укса-на тўлеме тивнё. Сакәнта тин хыпанса ўкмелле пулнә вара Аврам Карповичән. Банкра отчет тәратмасәр укса паман, счёта хупса лартнә.

—А-а-а...—тесе, ёнсине хысса ларнә Аврам Карпович. Анчах, унән ёнси темён чул хысанса хёрелсен те ёс хёрсе пыман. Сав отчета вәхәтра

хатёрлесе паманнине пулах, учрежденин тивёсёнче тәракан хатёрлевсен планё 50—60 процент сине ситсен такәннә.

Шалә-валә ёслесе, печенипе кофе ёссе ларакан ик висё счетовод сапла каланә:

„Пире хушса пама пулнә, давай уксине тўлеч-чёр!“—тенё.

—Вара, отчетне ёлкёртес пулать-ске-ха,—тенё вёсене пусләх.

Юлашкинчен, пётём бухгалтери хушса памалли укса шыраса администрацине еуда панә.

Прокурор каланә:

—Рвачсене, тунейдсене ытахальтен укса тўлесе тәма государство бюджетёнче ытлашши укса сук!.. Малалла вәл Аврам Карпович бухгалтери ёшне мёнле юхәнтарса пынине Чумакова хайне те әнланмалла сәнласа кәтартнә.

—Мён чул сиен кўнё эсир государствәпә!—тенё прокурор.—Уйахран уйаха нимёскер тумасәр шалу илсе пурәнни государство уксине саратнәпа пёрех вәл!..

Сапла вара, сынна ёмёрне усал туман, ёмёрне пёр япала ыйтмасәр илмен Аврам Карпович Чумаков... вәрә ятне илтнё.

Ив. Ара.

ЧЁРЕ ШЫРАҢАН

Пулать вёт савән пек: эсё канлән кәна кёреке кутёнче ларатән, нимён сичнен те шухәшламас-тән. Пёрре лайах кәна каркаланса, киленсе кайич-чен анасласа илетён. Сакән пек савәнәслә та илем-лө вәхәтра сана кётмен сёртенех пырса чёнессё. Чун тарәхса каять, тем пек васкавлә ёспе кай-малла пулсан та хәвна ху ывәнса кайнә пек туятән.

Сакән пек пулса тәнә ветеринарин Никифоров хушаматлә фельдшерёпе. Вәл Ишлей районён пёр участокёнче выльәх-чёрлөхсене тёрлө чир-чёрсен-чен астуса пырать. Апа шәп кәна вәл пёр юлташине тав туса ёшнө вәхәтра Шетмёпус ялёнчен пырса чёнессё.—Вәл тарәхса каять.

Шетмёпусне ситсен, апа пёр сывмарланнә лаша кәтартассё.

—Хей-й, ним те мар, иртет!—тесе хурать вәл, эрех хәватёнчен алчәранә кусёсемпе лаша хўри сине пәхса. Пёлекен пёлме пултарё те, анчах лаша сываласса унән хўри сине пәхса мёнле пёлчө-ши вәл? Сапла шухәшласа юлассё ун хысён-чен колхоз председателёпе ветсанитар.

—Тен, пёлчө те пуль, ветеринарин мёнпур секретёсене эфир пёлместпёр вёт,—тенё Романов председатель.

—Ахаль, темех пулман та-ха апа, иртмелле те...

Иванов ветсанитар сәмахне каласа пётереймен, мёншён тесен вёсен умёнче тәракан лаша, Никифоров сине тарәхнә пек пулса, тешёрёлсе аннә та ўсёр фельдшера урәлтармаләх юлашки сыв-ләшне вёрсе кәларнә.

Никифорова лавкара шыраса тупассё. Вәл унта пёр чөрөкшён укса тўлесе тәнә. Ивановпа Романов апа аран-аран ўкёте кўртессё.

—Вәл мёншён сүт тёнчерен вәхәтсәр уйәрәл-

нин сәлтавне пёлесси манән ёс,—тет Никифоров.—Юрө, мур картине илсе кайәр.

Ситессё. Никифоров, тем сўллөш сәрт сине хә-парса кайнә пек паттәрланса, лаша хырәмне туртса сурать.

—О-о, вёри-ха!—тет вәл, аллине чиксе яр-са.—Воспаление селезенки и покраснение лимфатических сосудов. Признаки сибирской язвы...

—А, чимёр-ха, чёрине касса пәхар!—тенё вәл, лашана шәтәка яма тытәнсан.—Сылтәм урине касәр-ха!

Касассё. Унта чёре сук.

—Кайри урине касса пәрахәр!

Никифоров пёлекен ветеринарин секретёсене ёненсе, лашан кайри урине те касассё. Анчах чёре унта та курәнмасть.

—Эх, фельдшер-р...—тет вара пёр колхоз-ник.—Чёре асдине пёлместёр. Купарча сичне мён чёри пултәр унтә!

Вара Никифоров лашан кәкәрне устарать те унән чёрине тин шыраса тупать.

—О-о, вёри-и!—тет вәл татах.—Чёри йывәр ёспе сарәлнә. Ку лаша сирён сәмрәк пулнә пул-малла, ытла та вёрискер, савәнпа пётнө вәл.

—Тёрөс, суралсанах сәмрәк пулнә вәл,—тенё пасәрхи колхозникех.—Халь ун ватти ситнө, савәнпах вилнө пулмалла.

Вара колхоз председателё Романов мала тух-нә та:

—Никифоров юлташ,—тенё ветфельдшера,—эрех ёшнө сынна эсё мёнле сын тетён?

—Э-е, шельма, эсир мана ўсёр тесшён Пуль-ха? Юрө, ўсёр тейёпёр.

—Сапла сав,—тенё Романов,—ўсёр сынна урә теме сук. Савән пекех, ватә лашана та сәм-рәк теме сук.

Мартыновпа Милавин.

ЯКРАВ САЛТАК

Тип-тикёс те такәр асла сул тарәх пар лаша юртать. Сыпәсуллә тунә ещәклә урапа сінче таватә сын ларса пырассә. Вищәшә сәмрәксем, пәри шуралнә сухаллә ватә сын. Вәл, тәпә кулнә лашан тилхепине сәтәртаттарса тытнә та, хуҗи кәмәлне юрама тарәшманскере ятласа илет:

— Пулать дисциплинәна пәлмен чәрчун,—тет,— пәр лашапа та киләштерме пәлместән, йәксәк!

Тәпә кулнә лаши пичеврине, хушка пусләскере, юри йәкәлтенә пек, хәмсарса пырать: „Ну-и, кушка пуҗ, санпа юнашар пыма та намәс. Акә тепәр яла ситсен колхозри лашасем курсан, түрех кулма тытнәс“ тенә пек туйнать.

Урапа сінче ларса пыракан сынсен хушшинче кәмәллә каласу пырать. Каччәсен хәйсән шухәшә, хәйсән сәмахә. Вәсем призыв комиссине ситсен кашни мәнле чаҗа яма ыйтасси сінчен канашлассә. Пәрин танкист, теприн краснофлотец, летчик, кавалерист пулас килет. Сәмах пәр самантләха чаранать. Ватә лавҗа сүмәнче ларакан сәмрәк пирус пачкине кәларчә те пурне те вәлессә пачә. Старик тилхепене урапа пуҗне сыхса хучә, пирус именсе тытса ларакан ывалә сине куҗ хәссе пәхрә, кучченәсе туртса яма кәсйинчи спичкине хыпашларә.

— Якрав пичче, мәншән сана салтак тесе ят панә?—терә Энтип.

— Сапожник пулнәран мар әнтә, салтак пулнәран,—ответлет старик танлә сәсәпа.

— Мәнле-ха, салтак пулнәран?

— Патша салтакә пулнә,—тет старик. Унтан вәл сәмрәксен еннелле сәврәнса ларчә.—Әсир, ешәлскерсем, әләкхи салтаксем сінчен нимән те пәлместәр-ха. Акә әсир, әләкхи сәмахпа каласан, салтака каятәр темелле. Салтака мар, әсир вәренме, сын пулма, үсме каятәр. Пәхатән, пәр шушләк сәсә кәятә темелле, унтан таврәнәтә те—паллама та сук... сразу начальник вәл.

— Әсә мәнле кайса килтән?—ыйтрә Семка, старикән чәлхи-сәварә үсәлнине сиссе.

Якрав пәрәнарах ларчә те тилхепене каллех урапа пуҗне сыхрә. Салтак калавә пусланчә.

— Ну, мән тавас тетән, тәнчене суралнәскер, 22 сула ситрәм пулать. Ни „а“ сәспалине палламастәп, ни вырәсла пәр сәмах пәлместәп. Комиссине каймалли срук ситрә. Ялта пырать-ха, сәвар карса юрласа сүретпәр, анчах те некрут пулнә эпир, те ыйткалакан—пәлме те пулман тар: кам әстерет—әсетпәр, кам хәвалать—унран таратпәр. 1930-мәш сүлта ссылкәна янә кулак Хәлипән ашшә покойник Микулка хама „хәна тунине“ лайхә асәватәп. Вәл мана, салтак ачине, чәнсе кұртсе сәра әстерчә. „Салтак ачине пуян та чыс таватә мән“ тесе хәпәртесе ларатәп. Унччен те пулмарә, ку шуйттан патне кәнәшән макәрмалли самант персе ситрә. Вәл, вәкәр пекскер, мана хәнәме тытәнчә. Вәсәретәп те урама тухса үкетәп... „Мәншән сәв мәскәнә хәнәрен?“ тесе ыйтәсә, тет, унран тепәр кунне. „Патак сәме вәрентес пулать вәсене, унсәрән мәнле салтак пулассә вәсем“, те нә Микулка. Чән каланә вәл, әсремәт, сәв кунтан пусласа мән чухлә патак сіннине шутласан, сүс пәрчипе хисеплес пулать.

Мана салтака йәсәтма аттепе пәр таван икә пичче пичәс. Сәкәрә-таварәпе пәрле пәчәк пичкепе сәра илсе пынә, сывлайми пуличчен әстерәсә. Инкек хампа пәрлех сүренә пулас сәв, комиссине кәриччен әпә те сывлаш сәварайми әссе тултарна. Тухтәрә чәвашла вищә сәмах: „лар“, „мән ырать“, „ухмах“ теме пәлет. „Лар!“—терә мана. Түрех сәре лартам. „Ухмах!“—тесе тулхәрәтә,—чалтах сиксе таратәп. Каллех: „лар!“—тесе сухәрәтә,—каллех ларатәп. „Ухмах!“—кәшкәрәтә вәл. Тахәшә пәри: „лармалла мар, кукленмелле“, терә. Пәрре куклентәм, тепре хушатә, тата... Вищәмәшәнчә чәтаймарәм, тухтәр еннелле усал сывлаш тухса кайрә. Вәл „ухмах!“ тесе ахәрсә ячә те, мәнпур вәйәпе мана кутран тапрә, әпә малалла чикеленсе кайрам. „Мән ыратәтә?“—тесе ахәрәтә. „Аш ыратәтә“, тетәп. Вәл темән те пәр каласа вәрсә те, тепәр тухтәр патне ячә. Нумай иртрә-и, сәхал-и, мана салтак туса та хучәс.

Службәра тәмалли вырәна молдавансен сәршывне ситиччен пире эрех пички әшәнчә йәтпулли пек суралса үснә евәлрә фельдфебель илсе кайрә. Малтанхи әрнере вәл тавансем пире пәрер пусан пухса панә укәсәне хырсә илме әлкәрчә. Иккәмәш әрнере ыйткалама пусларәмәр. Юратә, пире, ыйткалакансене, ют чәлхәсене пәлменни ытлах кансәрлеймен; куҗран пәхсах паллассә. Майәпен-майәпенех пыйтланса ситрәмәр. Әсир курман-ха пыйтә таврашне. Эпир ун чухне бесплатнә тарантарса сүренисене пәр-иккәшне сирән сине ярсан, мән каласа ылханман пулаттәр-ши әсир? Мур илсәсем, пиләкрән енсә сине, е унтан каялла сиккипе чупса сүрәсә, нипус, ништа та аташмассә.

Службәра тәмалли вырәна ситиччен урапан ура иртейми пулчә. Ни пұрт, ни вите евәрне килмен сурта персе тултарчәс. Ун чухне вара сәр сінчи чәр тамәка кәрсә үкнине куртамәр. Служба пусланчә. Кашни ир турра кәлтутараңсә, патшәшән кәлтума хушассә. „Патшу-масару ниппочом, киле сәсрах каячә“ тесе кәлтәватпәр эпир. Начальниксем хәнәменни пәр кун иртмән. Салтаксене хәнәмесән мән те пулин тумасәр юлнә пек туйнәтчә пулас вәсене.

Тытәнассә патша сәмйи сінчен вәрентме: хәйне те, арәмне те, ашшәпе амәшне, ачисене, хунәсемпе ани-карчәкәсене пәлмелле пулнә. Кам мурә астуса пәтерет вәсене, эпир патша арәмән ятне ани-карчәкәннипе, хәрән ятне асламәшәннипе пәт-раштарса яраттамәр. „Баран! осел!“ тесе сухәрәтчә офицер, хәлха чиккинчән шәхәртса та яратчә. Пәр әсрел сәмйи пирки миҗе пин салтак патак сәмен-ши?

Таватә сула яхән сәр сінчи чәр-тамәкра виҗ кукар авәнса пурантам. Офицерәсем те, пупәсем те сәлхәсәр шуйттансем пекәх курәнма пусларәс. Киле таврәнас срок ситрә. „Тав турра, чәрә пуҗан хәварнәшән“ тесе сәхсәхатәп. Анчах иртерех сәхсәхнә мән. Казәрмаран тухсан сунатсәрах сунатлә пек ыткәнса пыраттам, пәри пыр шәтәкәпе сүхәрсә та ячә. Асәрхама та—офицер тәра паратә. „Суккар-им, тунката?—тесе вәрсәтә, енчен енне сүпа пусларә. „Винават, ваше благодороди!“—тетәп. Шутләр әнтә—вәл мана сүпа-сүпа яратә, а

айһпли каллех элѣ. Аран-аран вѣсерѣнтѣм шуйт-тан аллинчен.

Хамър станцана җитсен каллех тепѣр офицера асархамасър „kozyрь“ тытма ѣлкѣреймерѣм. Ку шуйттанѣ вара җѣр җинчи мѣнпур усал сѣмахсе-не каламасър хавармарѣ. Кунтан та асаппа җеҗ хѣталса тартѣм.

Чѣре мулкачѣ чѣри пек пулса кайнѣ пулас, киле җитсен хапхаран кѣтѣм те, „кунта та пѣр ѣш җунтармѣш офицер җук-м“ тесе, шикленсе

пѣхатѣп. Пулмарѣ. Тинех чун лѣпланнѣ пек пул-чѣ. Вот сире Якрав салтак... Мѣнле, җанҗурам-сем сѣлетсе каймарѣҗ-и? — Ыйтрѣ салтак, җам-рѣксем җине пѣхса.

— Вѣл таксанах пѣтнѣ ѣнтѣ, халѣ эфир Хѣрлѣ Җара каятпѣр! — ответлерѣ Семка.

— Җавна калатѣп җав элѣ те, — җирѣплетрѣ Якрав.

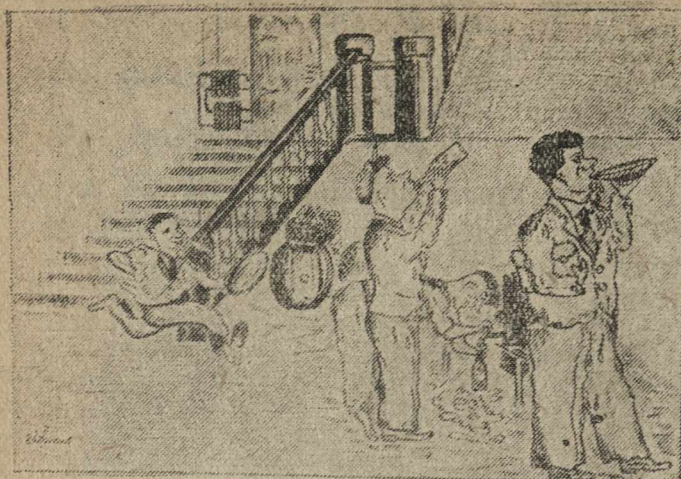
— Чан та Хѣрлѣ Җара, школа, пы-ы-сѣк школа каятпѣр!

Никита Волков.

— Пуху паҗарах саланчѣ. Кам унта ку таранччен тухмасть?

— Местком председателѣ пуль. Астѣваймарѣн-им, пухура епле хѣтрѣс ѣна: ѣй-раланаймастѣн терѣс.

Кунта Шупашкарти пединститут студентчѣ Николаев И. институт студентчѣсем шыва „культураллă майсемпе“ ёснине кăртартнă. Укерчѣкре директор сук. Николаев каланă тăрăх, вăл сакна пăхса тăма вăтаннă.

Суйлав сывхарнине сиснѣ

Кашни кун Мăн-Явăш (Советски район) ялсоветчѣн председателѣ Васильев юлташ часрах тăрса тумланать те, ёслѣ сын пек, васкавлăн тухса каять. Унăн урисем сав тери вѣтѣртетсе пынипе, аякран пăхса тăракансем апа тепѣр чухне: „Аста чупать-ши ку?“—тесех калассѣ. Кăсалччен вăл нихсан та сакан пек хыпанса ўкмен. Халь тем пулнă?—хыпаланать те хыпаланать!

Эпѣ ыйтрăм пѣрре:

—Аста чупатăн?—терѣм.

—Ара, пѣлместѣн-им-ха эсѣ: час ак суйлавсем пусланмалла, а пирѣн ялсоветне висѣ султанпа ревизи туман?—терѣ вăл.

—Ревизи тăвап тесе, сапла чупса сўремелле-им-ха? Асту, председателѣ юлташ, суйлавччен урисем пѣтессѣ ак!—астутартăм эпѣ.

—Ури-мѣнѣ, вăл мур сине!—терѣ вăл.—Сорокин таста сўрет-ха, ревком председателѣ. Савна тупаймастăп.

С.

Туса пѣтериччен кивелнѣ

Икѣ сын тѣл пулнă.

—Ку сурта мѣншѣн юсамассѣ?—тенѣ пѣри.

—Юсама терѣн-ха, халь апа туса та пѣтермен,—тенѣ апа тепри.

Каласақансем Калинин районѣнчи „Красноармеец“ колхозăн 4 сул каялла тума тытăннă клубѣ умѣнче тăнă. Вăл клубăн пурине тахсанах хăпартнă пулнă. Анчах ашне-чиккине халѣ те туса пѣтереймен, чўречисене лартман, кѣтессисене тикѣсlemen. Саванпа та вăл, нумай шартлама сивѣсене чăтса, темѣн чухлѣ шыв-шур курнăскер, халь ѳнтѣ юсамалла пулнă сурт пекех куранса ларать.

Иртен-сўрен.

Кашкăр шăлѣ кирлѣ

—Упамса вăрманѣн пѣр вăрттăн кѣтесѣнче ватă кашкăр хайѣн юлашки кунѣсене пурăнса ирттерет. Унăн хытнă урисем высăпа хавăралса кѣнѣ хырамне тахсанах итлеме пăрахнă. Ёслесе апат тупаймасть вăл. Саванпа ватăлмалăх кунѣнче хайѣн юлашки пурлăхѣсене сутма шухăшланă, тет, сав кашкăр.

Ку халлапа Первомайски районти Турхан столовайѣнче апат сиекенсенчен пѣри тепѣрне ярса панă. Халлап яраканѣн умѣнче ашаланă така какайѣ пулнă, тепри котлет чăмланă.

—Мѣне пѣлтерет ку сан?—ыйтнă котлет сиекенин

—Унăн асав шăлѣсене туянма шутлатăп эпѣ,—тенѣ халлапсă.

—Мѣн тăван унпа?

—Мѣн тăван тетѣн? Юратъ-ха, котлет илнѣ те эс, апа-кăна шухăшламастăн,—тенѣ вара халлапсă.—Анчах, ак сак мана ашаласа панă така ашне сиеме кашкăр шăлѣ кирлѣ, хамăн шăлăмсем витмеçсѣ.

Ку ўкерчѣке суту-илў организацисене хѣл сывхарни сине системне пичетлетпѣр.

Аркадий мёншён Бархаткин чухлӗ ҫывӑрайман

Пӗр кунхине Киров ячӗпе тӑракан колхозӑн (Етӗрне р-нӗ) хӗрарӑмӗсем Бархаткин бригадира шыраса ҫӱренӗ. Вӑхӑт кӑнтӑрла иртсе 20 минут пулӑ. Бригадир ҫапах хайӑн питне урамра кӑтартман. Вӑл ӗнер кӑнтӑрла иртсен 6 сехетре выртӑ та халӗ те тӑман. Выртӑ чухне арӑмне:— хам тӑмасӑр ан вӑратӑ пултӑр,—тесе хытарӑ. Арӑмӗ пурпӗрех вӑратасран хӑраса, вӑл хай ҫумне тукмак илсе выртӑ. Арӑмӗ тукмакран хӑранӑ, бригадире никам та тупайман.

Ҫав кунхинех „Хӗрлӗ Октябрь“ колхозӑн (ку та Етӗрне р-нӗ) бригадирӗ Мурзин Аркадий кӑнтӑрла тӗлнелле хиртен таврӑнӑ та кӑрше кӗрсе ҫуттине сыпкаланӑ. Кӗлетки ҫине пӑхсан, унӑн ӱсӗрӗ аванах курӑнма пуҫланӑ. Ҫавӑнпа вӑл:—колхозниксем ӗсре-ха халь, ҫывӑрам-ха пӗрре выртса,—тесе йӗтем ҫине кайса капан сулхӑнӗнче пытанӑ. Ҫыврасса ку та сахалах мар ҫывӑрӑнӑ, ҫапах та Бархаткина ҫитеймен. Мёншён?

Тӗлӗкре ӑна халлапри пек илемлӗ хӗр пырса чуптунӑ. Хӗрӗн тути ҫавтери кӑмаллӑ та ҫырла пек туғла пулнине вӑл ҫӑтса тӑрайман, ӑна ытараймасӑр хулӗнчен ярса илӗ. Ҫак вӑхатра сыс-

на ҫури ҫари ҫухӑрса янӑ. Вӑл вӑранса кайнӑ. Темӗҫе сысна ҫури капан хыҫнелле тарса пытаннине курӑнӑ вӑл, тата пӗр ват сысна ун патнелле хартлатса пынине асӑрханӑ, мёншён тесен унӑн аллинче тӗлӗкре ӑна халлапри пекилемлӗ хӗр пулса курӑнӑ сысна ҫури ҫухӑрса тапкаланӑ. Хайне чуптунӑ сысна ҫурине ывтса ярсан, вӑл хай ҫывӑрма выртӑ чухне ҫумне пӑрахнӑ япалине алла илесшӗн пулӑ, анчах аллине нимӗн те кӗмен.

—Аҫта хутӑм-ши эпӗ ӑна!—тесе, Мурзин бригадир капан тавра чупма тытанӑ.

—Мӗн шыран?—тенӗ ӑна асӑрханӑ хуралҫӑ.

—Вот, таҫта кайса кӗчӗ...

—Мӗн ҫухатрӑн?

—Ҫуммах пӑрахнӑччӗ.

—Ара, мӗн ҫухатрӑн-ха эс?—тенӗ хуралӑс тӱсӗймесӗр.

—Дневник, колхозниксен ӗскунӗсене ҫырса пынӑ кӗнеке. Эс те шыра-ха хуть. Хуралҫӑ ху,—ҫавна сыхламаҫтан!

Вӗсем шыранӑ. Вӗсем тупайман. Ҫавӑнпа Мурзин Аркадий Бархаткин чул ҫывӑрма пултарайман.

КАПКАН ТУС!

Эсӗ нумай ҫӗрсене ҫитсе ҫӱретӗн. Хӑвӑн ырми-канми вайна кӑтартса пире тӗлӗнтеретӗн. Ҫапах та канас пулатӑ пӑртак. Эпир сана, юриех канма тесе, хамӑр Вӑскассинчи (Советски р-н) вулав ҫуртне хӑнана ҫенешшӗн. Унта эсӗ питӗ куьтурлӑ канма пултаратӑн. Анчах, хуна пӗрле ҫак япаласене илсе килме ан ман. Ҫӑн малтанах хӑвна ларма пукан илсе килсе пулатӑ сан, мёншён тесен вулав ҫуртӗнчи пӗртен-пӗр пукан пуҫлаӑхне хайне ларма кирлӗ. Шашка-шахмӑтла выляс тесен, ҫавсене те илсе кил вара,—хамӑрӑнне ҫухатса пӗтернӗ. Вылясан, вылясан санӑн кӗнеке вулас килсе кайӗ. Анчах, пирӗн ялти вулав ҫуртӗнче ҫенӗ кӗнекесем пӗрре те ҫук. Ҫавӑнпа сан кӗнекине те хӑвӑнпах илсе килмелле пулатӑ. Кусемсӗр пуҫне вара, пирӗн ялсовет председателӗне вулав ҫурчӗн пуҫлаӑхӗ пек культурилӑ ӗҫ ҫине ҫиелтен пӑхакасемшӗн сиплӗхлӗ япалана, леш йӗплӗ ҫамах текеннине, мӗнле пулсан та манса ан хӑвар!

Салампа Г. Шумилов.

Эсӗ пӗлетӗн вӗт: ҫынсем ҫамӑр ҫунӑ чухне пӑртте тарса кӗресшӗ. Анчах та вӑл яланах ун пек мар иккен. Эпӗ хам ҫамӑр ҫунӑ чухне ҫынсем пӑртрен тухса тарнини те курӑн.

Пӗр кунхине ҫапла, хам юлташ патне, пӗрре мӗш номӗрлӗ типографини килетӗп. Вӑл унт саспалли пухма вӗренекенсемне пӗрле пӗр пӗлӗме ре пурӑнатӑ.

Мана хирӗс ҫаксем, улаха карта кӑмпни тӑтма кайсан ҫамӑр айне пулӑ ачасем пек, сирпӗнсе тухаҫшӗ.

—Мӗн пулӑ сире?—ыйтрӑм эпӗ хам пӗлӗн юлташран.

—Ҫамӑр айне пултӑмӑр,—тет юлташ.

—Ан аташ, пӑртте мӗн ҫамри пултӑр?—терӗм эпӗ.—Ҫитменнине паян кунӗ те уяр.

—Ҫавӑнпа тухатпӑр та унта. Тулта пире ҫамӑр тивмест.

Мӗнле ҫамӑртан тарӑн тен эсӗ вӗсене? Пӗлме питӗ ҫамӑл. Шап кӑна вӗсем пурӑнакан пӗлӗм тӑрринчӗнчит сурчӗн ҫӗлти хутӗнче уборнай. Вот ҫав уборнайри ытлашши шывсем вӗсен пӗлӗмӗн маччи витӗр тӑтӑшах сӑрханса тухаҫшӗ.—Ҫавӑ кӑна.

Ҫавне ҫав кӑна та, анчах ҫак типографинчи учениксене ҫавӑн пек „сиплӗхлӗ ҫамӑртан“ хӑтарасчӗ, „Капкан“ тус! Вӗсене хайсен ӗҫӗнче, пахчари купӑста пек, шыв сапса мар, лайӑхрах условием парса ӱстересчӗ.

Григорьев М.

Пирӗн Вӑрмар станцинче шахлич производстви уҫма май ҫук-ши? Унсӑрӑн унти пекарнӗре пӗсӗрнӗ хӗрлӗ тӑм пек ҫакӑр ахалех сая каять: ҫынсем ӑна пурпӗрех ҫимесшӗ.

Май килетех пулсан, ӑна ҫасрах туса, пирвайхи ҫӑн лайӑх шахличисене райсоюз председателӗне пекарни пуҫлаӑхне парасчӗ. Ҫакӑртан шахлич пулмасть пулӗ, тесе иккӗленсе тӑмалли ҫук. Вӑрмарти пекарнӗре пӗсӗрнинчен пулатӑ. Эпӗ Вӑрмартан хамӑр яла ҫитиччен вӑл ҫакӑртан икӗ шахлич турӑм та вӗсемшӗн ман ачасем кӗпӗртесех ӱкрӗс.

А-сем

Секретарь и вып. редактор И. Илларионов.

Зам. отв. редакт. В. Я. ЯКОВЛЕВ.

Сдано в производство 25/IX-39 г. Подписано к печати 26/X-39 г.

Уполномоч. Чувашгавлита № 1857. Заказ № 567

Формат бум. 58×84¹/₈. Объем 2 п. л. Тираж 4850 экз. Изд. газ. „Чӑваш Коммунӗ“, г. Чебоксары, тип. № 1 НКМП ЧАССР

Хакё 20 пус.

Чикёре юхса выртнă шыв.

— Ҷакă шыв пансем пуҫ пулса тăнă Польшăри халăхсемпе Совет Союзёнчи телейлё халăхсене уйăрса юхнă. Анчах вăл юхан шыв хайён икё ҫыранёнче пурăннă ёҫсыннисен шухăшёсене, туймёсене, туртăмёсене уйărма пултарайман.